

ONDERZOEK

PARIA

LHBT-
ASIELZOEKERS

IN DE OPVANG

LHBT-ASIELZOEKERS VOELEN ZICH NIET BESCHERMD DOOR COA-PERSONEEL. ZE ZEGGEN DAT ZE DOOR MEDEBEWONERS WORDEN BEDREIGD, GESLAGEN EN AANGERAND, MAAR DOOR SOMMIGE OPVANGMEDEWERKERS AAN HUN LOT WORDEN OVERGELATEN OF ZELFS WORDEN TEGENGEWERKT. “ZE DWONGEN MIJ OM GEEN AANGIFTE TE DOEN.”

TEKST: MAARTEN DALLINGA
BEELD: BRAM BELLONI

“JE MOET OPROTTEN, SLAAP MAAR OP HET TOILET!”

Het is 's ochtends vroeg als Vano wakker schrikt. Zijn kamergenoot schopt tegen zijn voeten. “Je moet oprotten, vuile fliker”, schreeuwt hij. “Slaap maar op het toilet!” De kamergenoot heeft al langer de pik op Vano. Hij maakt nare opmerkingen over het ‘afzuigen van piemels’ en genomen worden door mannen. Na het incident van die ochtend, het is eind 2015, stapt Vano naar de medewerkers van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). Hij vraagt om een oplossing, maar het personeel onderneemt geen actie. Vano slaapt twee nachten in de hal van het asielzoekerscentrum. Van een beveiligder krijgt Vano te horen dat hij niet moet klagen en dat hij het azc maar beter kan verlaten als hij het niet leuk vindt.

In het voorjaar van 2015 vluchtte Vano naar Nederland. Hij is in zijn land van herkomst (dat hij om veiligheidsredenen niet naar buiten wil brengen) meermalen mishandeld en

verkracht door de politie. “Ik kwam naar Nederland voor mijn veiligheid, maar ik voel me hier helemaal niet veilig”, zegt Vano.

De opmerking van de beveiligder brengt hem helemaal van de kaart. Diezelfde avond verlaat hij als een

soort zombie het asielzoekerscentrum. Vano is in paniek en heeft niet langer de controle over zichzelf. Hij wil dood en loopt naar een viaduct. Op het moment dat hij wil springen, wordt hij door een toevallige passant tegengehouden. Vano keert terug naar de opvang en stort in elkaar. De hulp van een dokter wordt ingeroepen, die hem doorverwijst naar een psycholoog. Er is alleen wel een wachttijd van drie maanden. Dezelfde beveiligder spoort Vano nu aan om aangifte te doen van discriminatie.

De volgende dag vraagt Vano opnieuw om een veilige plek. Die krijgt hij niet. Vano is radeloos en gaat naar het toilet. Hij doet de deur op slot en breekt een spiegel. Met het glas probeert hij zijn polsen door te snijden. Dat lukt niet. Hij is op dat moment al drie dagen wakker. Vano komt enigszins bij zinnen en loopt naar de beveiliging. Pas dan krijgt Vano een andere kamer. Maar dat betekent niet dat hij met rust wordt gelaten. Medebewoners horen wat er is gebeurd en schelden hem uit en bekogelen hem met spullen. Opnieuw spoort een COA-medewerker Vano aan om naar de politie te stappen. Nadat hij via een vriend in contact komt met Sandro Kortekaas van LGBT Asylum Support, doet hij met zijn hulp aangifte.

GEVECHT TEGEN COA

Deze reconstructie is gebaseerd op Vano's aangiftes, waarvan *Winq* een kopie in handen heeft gekregen, en een aanvullend interview. Het is onmogelijk om alle uitspraken te controleren, maar Vano's verhaal komt overtuigend over. Hij wordt, dankzij Kortekaas, inmiddels bij iemand thuis

opgevangen. Vano (een pseudoniem) blijft vaak hele dagen binnen: “Ik ben bang voor vreemde mensen, ik vertrouw haast niemand meer.” Als we afspreken in een café, kijkt hij ons de eerste tien minuten nauwelijks aan. Van het blokje nougat dat hij bij zijn koffie krijgt, maakt hij zenuwachtig kleine brokjes. Het is de eerste keer dat hij met de media praat. “Het gaat niet om mij”, zegt Vano in vloeiend Engels. “Ik wil opstaan voor al die LHBT-ers die in een soortgelijke situatie zitten.”

Kortekaas is ook bij het interview. Volgens hem is Vano's verhaal inderdaad niet uniek: “Sinds november 2015 hebben we meldingen ontvangen van vijftig LHBT-asielzoekers die niet veilig zijn.” Zo'n twaalf uur per dag staat Kortekaas LHBT-asielzoekers bij. Hij zet druk op het COA als dat volgens hem nodig is en helpt vluchtelingen om aangifte te doen. Zijn stichting in oprichting luidt, net als belangenorganisaties COC en Secret Garden, al weken de noodklok. Bij het COC meldden zich sinds oktober vijftien LHBT-asielzoekers met klachten over onveiligheid in de opvang. Het COC vermoedt dat de meldingen het topje van de ijsberg vormen. In de meer dan tien gesprekken die we met Kortekaas voeren, spreekt hij telkens vol opwindning en met frustratie in zijn stem. “Het is een enorm gevecht tegen het COA”, zegt hij. Zijn boodschap: de opvangorganisatie doet te weinig om de veiligheid van LHBT-asielzoekers te garanderen, en als het misgaat reageert het personeel niet altijd adequaat genoeg en in sommige gevallen worden de slachtoffers zelfs tegengewerkt. Ook het COC heeft kritiek: “Sommige COA-medewerkers doen hun best, maar anderen verzaken”, zegt COC-woordvoerder Philip Tijsma. Het COC geeft het voorbeeld van een homo-asielzoeker die werd gepest en zich daarom meldde bij een COA-medewerker. Hij moest maar een *thicker skin* ontwikkelen, kreeg hij te horen. Het COC ontvangt vaker dit soort klachten.

UITWERPSELEN

Veel LHBT-ers zijn volgens de belangenorganisaties doodsbang in de opvang. De lijst incidenten is dan ook lang. Tien LHBT-ers in de noodopvang in Alphen aan den Rijn zouden zijn uitgescholden, in het Arabisch (“Allah zal je straffen!”), zodat het personeel niets vermoedde. Twee bewoners zouden slachtoffer zijn geworden van een poging tot aanranding. In december gingen de vijf mannen, twee vrouwen, twee travestieten en een transgender in hongerstaking, in de hoop dat het COA de daders zou overplaatzen. Dat gebeurde niet. Eén asielzoeker uit de groep, een man uit Syrië, heeft volgens Kortekaas geprobeerd zichzelf van het leven te beroven, “zo groot was zijn wanhoop”. Inmiddels is hij, samen met een andere LHBT-asielzoeker uit Alphen, verhuisd naar een gastgezin in Amsterdam. Zes anderen zitten op de vrouwenafdeling van de noodopvang (een voormalige gevangenis), daar is volgens het COA meer toezicht. Kortekaas stelt dat de intolerantie gewoon doorgaat en nodigde koning Willem-Alexander via een open

“IK VERTROUW HAAST NIEMAND MEER”

brief uit om in de Alphense opvang te komen kijken. In januari bracht *De Gelderlander* naar buiten dat LHBT-asielzoekers in vluchtelingenkamp Heumensoord, bij Nijmegen, stelselmatig werden bedreigd en gepest. Volgens de regionale COC-afdeling werden bedden besmeurd met etensresten en uitwerpselen. Ook zouden kleren in brand zijn gestoken. Een van de vluchtelingen zou uit angst zelfs een week in het bos hebben geslapen. De Nationale Ombudsman en het College voor de Rechten van de Mens doen vanwege eerdere klachten over de leefsituatie in het kamp onderzoek naar Heumensoord en kijken daarbij ook naar de positie van LHBT-ers.

Winq spreekt ook met Mohamed (38), die Syrië ontvluchtte vanwege de oorlog en zijn geaardheid. Hij heeft inmiddels een eigen woning en zat een half jaar in een asielzoekerscentrum. “De andere vluchtelingen waren heel vervelend”, vertelt hij. “Ze negeerden me en ik werd uitgescholden. Ze zeiden: ‘Praat niet tegen me, ga weg.’ Niemand wilde met mij eten of bij me op de kamer slapen. Ik voelde me heel alleen en was heel verdrietig.” Kayin (27, niet zijn echte naam) uit Oeganda verblijft op dit moment in een asielzoekerscentrum en kent de verhalen over intolerantie. Hij is voorzichtig: “Ik vertel hier bijna niemand dat ik homo ben, ik ben bang dat ze mij dan anders gaan behandelen.” Mensen merken niet aan hem dat hij homo is. “Dat is geen geluk, dat is gewoon wie ik ben.” Hij bevestigt dat je meer risico loopt wanneer je feminiener bent. “Over een paar andere homo's in de opvang wordt veel geroddeld en er wordt naar ze gewezen.”

VERSTOPT IN HET BOS

Vano deed begin januari niet alleen aangifte van discriminatie en mishandeling, maar ook van bedreiging met de dood. En aangifte van dwang door een COA-ambtenaar. We gaan terug naar de periode dat Vano nog in een ander asielopvangcentrum zat.

Ze hebben al zo'n twintig flesjes bier weggewerkt en steken sigaret na sigaret op. Vano's kamergenoot heeft twee vrienden op bezoek. De drie zijn erg luidruchtig. Na een paar uur heeft Vano er genoeg van, hij wil slapen. Hij roept de beveiliging. Die stuurt de kamergenoot en zijn vrienden weg, maar een paar minuten later zijn ze alweer terug. Ze komen op Vano af. Twee houden hem stevig vast, terwijl de derde hem meerdere keren in zijn maag en op zijn borst

KAMERVragen

“Ik schrik ervan dat Vano door COA-medewerkers is tegengewerkt”, laat Tweede Kamerlid Linda Voortman (GroenLinks) weten. “Zulke mensen horen niet bij het COA te werken.” Voortman heeft Kamervragen gesteld aan staatssecretaris Dijkhoff: “Ik wil van hem een reactie op Vano's relaas en wil weten of hij bereid is maatregelen tegen deze medewerkers te nemen.” Ook SP-Kamerlid Sharon Gesthuizen heeft Dijkhoff op het onderzoek van *Winq* gewezen.

slaat. Vervolgens probeert hij Vano te wurgen en zegt hij: “Ik vermoord je.” Het gaat heel snel. Vano schreeuwt en het schreeuwen doet pijn. Hij is ontzettend bang, want hij kan nergens naartoe. “Help me, help me!”, schreeuwt Vano uit. Iemand klopt op de deur en doet open: een andere asielzoeker. Hij blijft staan bij de deur, geschokt. De mannen zijn afgeleid en Vano kan loskomen. Hij grist zijn telefoon mee en rent door de gangen, richting de uitgang van het asielzoekerscentrum. Vano heeft alleen zijn onderbroek aan. Hij vlucht het bos in. Het is koud, ergens in november. Hij belt de bewaking van het asielzoekerscentrum, maar houdt zich nog twee uur lang verborgen in het bos. Terug in de opvang sluit Vano zich op in het toilet. Een van de drie mannen blijkt niet in de opvang te wonen, hij wordt eruit gezet. De politie komt langs en Vano wil aangifte doen. Maar daar moet hij eerst een afspraak voor maken. Die gaat niet door, omdat Vano wordt overgeplaatst naar de andere opvang (waar hij later twee keer een poging tot zelfdoding doet).

Onderweg daarnaartoe zegt een COA-medewerker tegen Vano dat hij geen aangifte mag doen. “Anders moet je asielprocedure helemaal opnieuw, dan moet je terug naar het aanmeldcentrum in Ter Apel”, waarschuwt hij. Zijn collega voegt daaraan toe dat Vano niet zoveel moet klagen. “Het kwam er eigenlijk op neer dat het mijn eigen schuld was”, zegt hij later tegen de politie. “De ambtenaar maakte misbruik van zijn gezag en dwong mij om geen aangifte te doen.” De politie zegt de zaak te onderzoeken. Kortekaas hoopt dat de ambtenaren worden aangepakt: “Het is de omgekeerde wereld, het COA beschermt de daders.”

MENSENWERK

We sturen het verhaal van Vano op naar het COA (dat in 2015 bijna vijftigduizend asielzoekers opving) en vragen om een reactie. Wordvoerder Jan-Willem Anholts wil

echter niet reageren op “getuigenissen van derden”. Wel laat hij per mail weten: “Discriminatie in welke vorm dan ook wordt binnen de opvang niet getolereerd. Het COA moedigt mensen aan om intimidatie en pestgedrag tegen LHBT-asielzoekers te melden en onderneemt waar mogelijk direct actie. Voor zaken die de openbare orde raken, wordt altijd de politie ingeschakeld. Daar waar mogelijk doet het COA aangifte of wordt de betrokkene aangemoedigd en gefaciliteerd om dit ook te doen.” Ook kan het COA sancties toepassen, schrijft Anholts, zoals een corrigerend gesprek of een geldboete. Hij benadrukt: “LHBT-ers die zich bedreigd voelen worden niet aan hun lot overgelaten.” COA-medewerkers zijn volgens Anholts getraind om signalen van intolerantie te herkennen. Hij voegt later nog toe: “Maar het is en blijft mensenwerk.” De woordvoerder kan niet zeggen hoeveel meldingen van LHBT-intolerantie in de asielopvang er inmiddels zijn gedaan. Ook kan hij niet aangeven hoeveel asielzoekers zijn overgeplaatst of op een andere manier zijn gestraft.

In een convenant spraken COC en COA in 2014 af dat COA-medewerkers bekend moeten zijn “met de specifieke kwetsbaarheid van LHBT-bewoners”. En ze moeten in staat zijn om “respectvol te reageren op de ondersteuningsbehoefte van LHBT-bewoners”. Daarom verzorgt het COC sinds vorig jaar trainingen voor COA-medewerkers over het omgaan met LHBT-ers. 170 COA-medewerkers hebben de cursus inmiddels voltooid. Dat betekent dat er nog duizenden medewerkers moeten volgen, onder wie die van de omstreden opvang in Alphen. Ook werd in het convenant vastgelegd dat bewoners met een vertrouwenspersoon moeten kunnen praten. Nu, zo’n twee jaar later, is in de meeste opvangplekken nog altijd geen vertrouwenspersoon. “Uiterst teleurstellend”, vindt Tijsma van het COC.

GEEN MISCOMMUNICATIE

Inmiddels heeft een aantal LHBT-asielzoekers in de noodopvang in Alphen aan den Rijn aangifte gedaan van discriminatie en doodsb bedreigingen. Ook deze vluchtelingen werden onvoldoende ondersteund door het COA-personeel. Dat stelt Kortekaas en wordt bevestigd door Lotte, iemand die regelmatig contact heeft met de LHBT-ers. Lotte (een pseudoniem) vertelt dat een aantal vluchtelingen in december 2015 slachtoffer is geworden van bedreiging met de dood, midden in de nacht. “Ze zijn toen naar de receptie gegaan om hulp in te schakelen. Maar ze kregen alleen maar te horen: ‘Het is al laat, kom morgen maar terug.’” Na een ander incident werd de vluchtelingen volgens Lotte zelfs afgeraden om naar de politie te stappen. “Ze gaven niet eens het telefoonnummer van de politie.” Is het niet zo dat er slechts sprake was van miscommunicatie, als gevolg van een taalbarrière? “Nee,” zegt Lotte stellig, “ik heb genoeg gezien en gehoord om te weten dat de verhalen kloppen.” In een van de aangiftes geven de LHBT-ers uit Alphen aan dat ze in een nog ergere situatie terecht zijn

gekomen dan die waaruit ze zijn gevlucht. Niels van der Spijk, die vanuit COC Leiden hulp aan vluchtelingen coördineert, heeft ook begrepen dat de asielzoekers zou zijn afgeraden om aangifte te doen. Ook hij klaagt over de opstelling van sommige medewerkers: “Ze hebben bijvoorbeeld verzuimd om de vluchtelingen uit te leggen dat een melding iets anders is dan een aangifte. Met een melding wordt in principe niets gedaan.” Een aantal keer zou de politie in plaats van een aangifte, een melding hebben geregistreerd. Inmiddels stelt het COA-personeel zich volgens Van der Spijk meer meewerkend op. Het COA stelt volgens woordvoerder Anholts “alles in het werk om achter de ‘pesters’ aan te gaan”.

RECHT OP LIEFDE

Hoe nu verder? In Amsterdam is een aantal LHBT-asielzoekers verhuisd naar een safe house, omdat ze onveilig waren in de opvang. LHBT-belangenorganisaties hameren er al weken op dat er meer van dit soort plekken moeten komen. Maar staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Klaas Dijkhoff (VVD), verantwoordelijk voor het COA, liet weten dat hij aparte opvangplekken stigmatiserend vindt. Het COC stuurde de Tweede Kamer daarop een oproep: “Schuif de principiële strijd over de ideale oplossing voor de problemen in de noodopvang ter zijde en zorg voor een pragmatische oplossing op de korte termijn.” Wordvoerder Tijsma: “Al maanden spreekt de politiek over de problemen van LHBT-asielzoekers, maar het kabinet neemt nog steeds niet echt verantwoordelijkheid.”

Ook volgens Laurens Buijs, socioloog aan de Universiteit van Amsterdam en gespecialiseerd in LHBT-onderzoek, doet de overheid te weinig om de veiligheid van LHBT-ers in de asielopvang te vergroten. “Het kabinet zet minimale middelen in en gebruikt spierballentaal.” Buijs is zelf een paar keer in een asielopvang geweest en merkte dat niet alleen LHBT-ers het moeilijk hebben, maar bijvoorbeeld ook vluchtelingen met een andere huidskleur. Hoe is die intolerantie te verklaren? “Asielzoekers zijn onthechte mensen. Ze hebben alles achtergelaten en komen terecht in een sobere omgeving, met veel vreemde mensen en weinig te doen. Wat de toekomst gaat brengen is onduidelijk. Ook hebben ze heftige, soms traumatische dingen meegemaakt.” Door al deze factoren hebben asielzoekers volgens Buijs de neiging om zich terug te trekken in hun eigen groep. Omgaan met land- of geloofsgenoten geeft ze het gevoel tenminste nog een beetje ergens bij te horen. Dat stimuleert het wij-zij-denken, waardoor verschillen in culturele opvattingen met elkaar kunnen botsen. “Toch is het mogelijk – dat blijkt uit onderzoek – om het begrip voor de ander te vergroten”, stelt Buijs. Hoe pak je

“IK HEB RECHT OP LIEFDE. IK WIL LEVEN EN ADEMEN”

dat dan aan? Minister Jet Bussemaker (PvdA) van LHBT-emanipatie kondigde aan dat in alle azc’s voorlichting over homorechten gegeven zal gaan worden. Dat lijkt Buijs goed, zolang dit niet het enige is: “Je kunt mensen dingen leren, maar ze moeten het zich ook eigen maken. Daarom moet je kennismaking met andere mensen en culturen stimuleren, zodat asielzoekers meer inzicht krijgen in andere achtergronden. Zet in op wat mensen mensen maakt en wat ze met elkaar verbindt. Organiseer bijvoorbeeld sport- en spelactiviteiten en doe iets met muziek. Dat zeg ik niet vanuit idealisme, maar omdat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat dit zin heeft.” VluchtelingenWerk Nederland wil dat grootschalige centra en de noodopvang worden afgeschaft en alle Nederlandse gemeenten wordt verplicht om kleinschalige opvang aan asielzoekers te bieden. Dat zou volgens Buijs ook kunnen helpen. Voor Vano komen deze suggesties te laat. Hij wil niet meer terug naar een asielopvang en durft niet vooruit te kijken. “Ik hoopte in Nederland gehoord te worden, maar ik ben door het hele systeem genegeerd. Ik ben mijn vertrouwen helemaal kwijt.” Hij pakt een zakdoek, over zijn wang biggelt een traan. Kortekaas aait hem over zijn rug. Na het gesprek, een paar uur later, stuurt Vano ons een deel van zijn dagboek. De laatste woorden: “Ik heb recht op liefde. Ik wil leven en ademen.” ■

REAGEREN EN TIPS: ONDERZOEK@WINQ.COM. COCKTAIL. MAATJESPROJECT VAN HET COC VOOR LHBT-VLUCHTELINGEN: WWW.COCKTAILONLINE.NL

ONVOLDENDE MANKRACHT

Kritiek op het COA komt niet alleen van belangenorganisaties. Advocaat Erik Hagenaars stond in de afgelopen twee jaar naar eigen zeggen honderden LHBT- vluchtelingen bij in hun asielprocedure. “Het is een beetje makkelijk om tegen het COA aan te trappen, maar de organisatie zit wel met de handen in het haar.” Het COA kan volgens Hagenaars de vluchtelingenstroom gewoonweg niet aan. Er is onvoldoende mankracht. “LHBT-ers worden bespuugd, er wordt naar ze gesist. Ik ken de voorbeelden.” Een half jaar geleden vertelde een cliënt tegen hem dat hij door andere asielzoekers in elkaar was geslagen.

“Ik heb het COA toen een brief gestuurd met de vraag: wat gaan we eraan doen? De reactie was dat ze binnen zes weken een beslissing zouden nemen.” Gelukkig kreeg deze jongen snel een verblijfsvergunning en een woning toegewezen. Net als ieder ander hebben asielzoekers het recht om aangifte te doen. Maar het probleem is volgens Hagenaars dat LHBT-ers vaak geen aangifte dárven te doen, uit angst voor revanche. Ze zijn vaak wel op de hoogte van hun rechten, volgens Hagenaars. Niet dankzij het COA, maar dankzij vrijwilligers van bijvoorbeeld VluchtelingenWerk, kerken en homobelangenorganisaties.